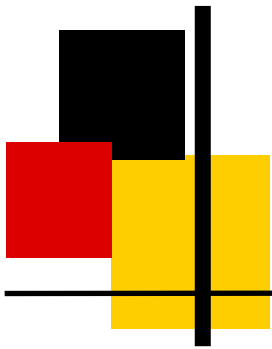

Berlin im Griff

En kort guide til dig, som ikke har været ret meget i Berlin - endnu.

Forord

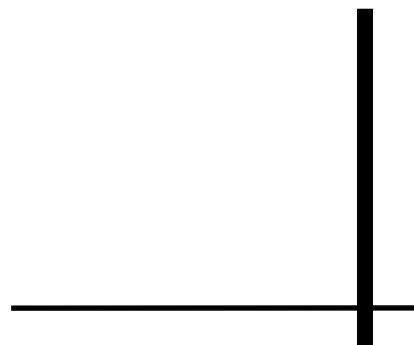
Flere og flere danskere får øjnene op for Berlin. Antallet af flypassagerer København-Berlin er fordoblet siden 2003 og med en flytid på kun 45 minutter kan man både nemt og billigt nyde godt af Berlins overvældende muligheder indenfor kultur, shopping og natteliv. Berlin har det hele og bevarer alligevel sit billige prisniveau og sit afslappede tempo i modsætning til mere hektiske storbyer som London og New York. Mange studerende, kunstnere og designere vælger at tage et ophold i byen og byens kulturelle og kreative miljøer er verdensberømte.

Efter 2 rejser til Berlin i 1985 og 1986 kom jeg tilbage til byen i 1994 og blev straks forelsket i den. Den vedbliver at fascinere og tiltrække og der er hele tiden noget nyt at opleve. Der findes flere gode guidebøger, men har man ikke lige tid til at få fat på disse eller virker de uoverskuelige, så er her en kort guide med de basale oplysninger man har brug for ved de første besøg i en ny storby. Alle oplysninger er – efter min bedste overbevisning – korrekte men byen er i rivende udvikling, så enkelte ting kan være ændret. Manuskriptet bliver dog løbende opdateret, og det er meningen, at det skal udvides med forslag til ture i de enkelte bydele og billeder af Berlin før og nu. Kommentarer og forslag modtages gerne.

København september 2006

Lars Møller
lbmdk1@gmail.com

Rettelser og opdateret oktober 2007
Rettelser, tilføjelser februar 2008
Rettelser januar og oktober 2009

Berlin im Griff

Lidt nyttig baggrundsviden.....

Berlin heute

Berlin har siden 1999 været regeringsby i det genforenede Tyskland. Beslutningen om at flytte den tyske hovedstad fra Bonn til Berlin blev truffet i den tyske Forbundsrag i 1991 med et snævert politisk flertal. Der blev samtidigt truffet beslutninger om massive byggeprojekter til at huse regerings-apparatet, parlamentet (Forbundsrag) og parlamentarikerne. Noget af det mest synlige af dette er nok ombygningen af rigsdagsbygningen (**Reichstag**), som siden 2. verdenskrig stort set havde stået ubenyttet hen. Efter at kunstnerparret Christo og Jean-Claude sommeren 1995 havde pakket rigsdagen ind ('Wrapped Reichstag') påbegyndtes ombygningen med bl.a. ny kuppel af glas tegnet af den engelske arkitekt Sir Norman Foster (London: Millenium Bridge, glasoverdækning af gården ved British Museum, Stansted Airport, London City Hall, Swiss Res hovedkvarter, København: Elefanthuset i Zoologisk have), som stod for hele reoveringen efter at have vundet den internationale arkitektkonkurrence om projektet. Hans oprindelige forslag om en stor glasbaldakin over hele bygningen blev dog ikke gennemført. Der er adgang til taget og kuppelen med en fin udsigt over byen.

Ved siden af Reichstag ligger **Band des Bundes**. Det er en række regeringsbygninger som i lige linie (som et bånd) krydser floden Spree. Her ved **Spreebogen** (Spree-buen) skilte floden indtil 1989 Øst- og Vestberlin og dermed genforener bygningerne symbolsk byen øst-vest. For enden heraf mod vest ligger **Bundeskanzleramt**, som er arbejdssted for bundeskanzleren og samtidigt hvad der svarer til indenrigsministerium. Det kaldes i folkemunde 'Kanzlerwaschmaschine' – se selv hvorfor.

For at forstå byen skal man huske, at det kun er 20 år siden muren faldt og 28 års adskillelse af byen afsluttedes. Tyskland blev genforenet i oktober 1990, men mange mener, at Tyskland på flere måder stadig mentalt er delt i to. Dette gælder også i Berlin. Berlin er en nylig sammensmeltning af to byer – Vestberlin som lå som en ø midt i DDR beskyttet af amerikanske, franske og britiske tropper, som først helt forlod byen midt i 90'erne og så Østberlin, som var hovedstad i DDR. Man må gøre sig klart, at i modsætning til andre europæiske storbyer kan det være svært at finde ét egentligt 'centrum'. Der er – mindst – 2 bykerner, og da der har været store omvæltninger i Østberlin siden murens fald er der måske i virkeligheden flere. Man skal altså ikke regne med at kunne 'rumme' byen helt på samme måde som europæiske storbyer.

Efter de massive bombardementer af byen af de allierede fra 1943 til 1945 blev hver 3. af alle boliger ødelagt. I nogle kvarterer var mere end 50% af alle bygninger borte, og resten af bygningerne var mere eller mindre beskadigede. Efter 1945 blev massevis af endnu eksisterende industri demonteret af russerne og sendt til Sovjetunionen som krigsskadeerstatning. Store dele af byen er altså en 'ny' by genopbygget efter 1945. Samtidigt forhindrede splitelsen af byen med oprettelse af to tyske stater i 1949 en overordnet arkitektonisk planlægning for byen, som udviklede sig forskelligt i dens to halvdele.

Berlin im Griff

Vestberlin blev efter 2. verdenskrig en slags vestens udstillingsvindue midt i socialistisk fjendeland. Byen havde særstatus på flere måder. Bl.a. var der ingen værnepligt og den var på en lang række måder subsidieret af Vesttyskland og de vestlige stormagter. Den manglende værnepligt tiltrak mange 'alternative' kræfter og førte til opståelsen af et kraftfuldt venstreorienteret studentermiljø, hvorfra voldelige protester og husbesættelser udgik i slutningen af 60'erne og 70'erne. Der er udbredt enighed i dag om, at noget af grobunden for protesterne mod det eksisterende system lå i det manglende opgør med nazitiden i Vesttyskland. Det var i mange år tabu og på trods af de allieredes 'af-nazificering' i slutningen af 40'erne blev mange tidligere nazister og embedsmænd siddende på ledende administrative poster.

Berlin var et symbol på den kolde krig – tydeliggjort af den berømte mur, som blev opført 13. august 1961. Først op i 70'erne og 80'erne blev forholdet mellem de 2 tysklunde normaliseret, og det blev lettere at besøge familie og venner, som man havde været adskilt fra i mange år. Med murens fald 9. november 1989 forsvandt den fysiske adskillelse mellem 2 verdener og det blev startskuddet til Sovjetunionens opløsning, enden på den kolde krig og Tysklands genforening. Et flertal af alle tyskere mener stadig, at genforeningen var rigtig, men østtyskernes forventninger til genforeningen er langt fra blevet indfriet. Arbejdsløsheden er høj og udsigterne ikke for lyse for den tyske økonomi. Der er en nettovandring i Tyskland fra Øst til Vest. Mange østtyskere (og østberlinere) føler sig som 2.rangs tyskere – noget formentlig kun tiden eller et kraftigt fald i arbejdsløsheden kan ændre på.

For Berlins vedkommende betød genforeningen et farvel til næsten 400.000 industri-arbejdspladser, som kun havde kunnet klare sig i Vestberlin på grund af de føromtalt massive støtteordninger. Bl.a. dette og genforeningens tæring på den tyske økonomi førte til en økonomisk krise i byen. Effekten af Berlin som hovedstad blev overvurderet og befolkningstallet er ikke vokset som man havde forventet. Hver 10. leje-lejlighed i Berlin står til enhver tid tom – så her er masser af gode og billige boliger til leje.

Byggeriet i det tidligere Østberlin har været af gigantiske dimensioner siden 1990, og der nybygges og renoveres stadig. Området ved **Reichstag** var i flere år Europas største byggeplads, og forandringerne siden man startede med ombygninger i området i 1995 er enorme. Udover de førnævnte projekter har bebyggelsen af **Potsdamer Platz** syd for **Brandenburger Tor** været et projekt af en størrelsesorden, som er vanskelig at forstå. På få år i slutningen af 90'erne opbyggedes en helt ny bydel, som dagligt gæstes af 70.000 mennesker, heraf hovedparten berlinere. Herudover foregår der stadig gennemgående saneringer af boligejendomme i Østberlin, og man vil kunne se gader, hvor enkelte endnu ikke istandsatte huse skriger til himlen ved siden af andre nypudsede facader.

Man skal også huske at historien er så tydelig i Berlin – og det sammenholdt med at byen syder og bobler af kunst, kultur og nyskabelser gør – efter min mening – byen til noget helt enestående.

Berlin im Griff

Men hvor er den så – historien ? Udover skudhullerne fra kampen om Berlin i 1945 i murene på mange huse i Østberlin ?

Måske er historien allermost synlig i **Niederkirchnerstrasse** lige syd for Potsdamer Platz. Man stiller sig midt i gaden ved **Martin Gropius Bau** og ser mod øst. Til højre Martin Gropius Bau, tidl. kunsthåndværkmuseum bygget 1877-81 i pallazo-agtig stil. Stærkt beskadiget 1945 og først genopbygget 1978-89. Denne bygning stod 1961-1989 i Vest-berlin klods op ad muren, som løb igennem gaden. Til venstre **Preussisches Herrenhaus/Berliner Abgeordnetenhaus**, et stort anlæg opført 1892-1899 som husede Preussens politiske system med landdag og ministerråd. Krigsbeskadiget og først efter murens fald fuldt genopbygget 1990-1993 og den tidl. landdags-bygning huser nu Abgeordnetenhaus (byen Berlins parlament) og Bundesrat, som er repræsentationen for de enkelte Bundesländer i regeringsbyen Berlin. Denne bygning stod i 1961-1989 i Øst-Berlin.

Niederkirchnerstrasse hed før 1945 Prinz-Albrecht Strasse og her i denne gade havde Gestapo hovedkvarter, forhørslokaler og fængsel. Ser man mod øst har man den store grund på hjørnet af **Wilhelmstrasse**, hvor man mindes de forbrydelser der blev begået her og de ordrer om fængsling og henrettelser af 100.000-vis af mennesker som udgik herfra. Stedet kaldes **Topographie des Terrors** og dækker området som tidligere husede de 3 bygninger, hvorfra Gestapo arbejdede. Der er foretaget udgravninger og samlet dokumentation på stedet, som får sit eget museum.

Langs grunden står et af de få bevarede stykker af **Berlinmuren**. Det er vanskeligt at forestille sig anlæggets fulde størrelse, idet der var både en ydermur samt en indermur ind mod Østberlin og herimellem et stykke ingenmands-land med pigtråd, asfaltvej til patruljer med hunde, alarmsystemer m.v. **OBS:** Her og mange andre steder er murens forløb markeret med en række brosten nedlagt i vej/fortov.

For enden af gaden mod øst til venstre langs **Wilhelmstrasse** ligger Görings luftfartsministerium – et enormt bygningskompleks som regnes for nationalsocialisternes første større byggeprojekt.

Bygget 1935-36 af Ernst Sagebiel, som også i 1936 opførte lufthavnsbygningen i **Tempelhof**. Det forblev relativt ubeskadiget under krigen og blev i DDR-tiden 'Haus der Ministerien' og husede forskellige ministerier og administration. Fra denne bygning blev DDR-staten proklameret 1949. Efter genforeningen brugte Treuhandanstalt bygningen (den institution som skulle tilbagegive konfiskeret ejendom i Østberlin og det tidligere DDR til de oprindelige ejere), som efterfølgende blev moderniseret og nu rummer det genforenede Tysklands finansministerium.

Mod øst munder Niederkirchnerstrasse ud i **Wilhelmstrasse**, som var kejsertidens pragtgade med ministerier, ambassader og store palæer. Her fandtes også mange af nazitidens ministerier, og går man hen til Wilhelmstrasse og ser til venstre, ser man (på den anden side af den trafikerede Leipziger Strasse) hjørnet Wilhelmstrasse/Vosstrasse, hvor Hitlers rigskansleri lå. I haven her bag lå nedgangen til førerbunkeren, hvor Hitler som bekendt endte sine dage.

Berlin im Griff

Praktiske oplysninger som gør det lidt lettere at være turist

- Rejse** 2 flyselskaber har siden 2003 taget kampen op mod SAS, som tidligere havde monopol på ruten København-Berlin. Der er 2 lufthavne i Berlin. AirBerlin (airberlin.com) og SAS flyver til **Tegel** og EasyJet (easyjet.com) til **Schönefeld**. Turen tager 45 minutter fra København. Schönefeld ligger i modsætning til Tegel lidt udenfor byen og forbindelserne med tog kan være dårlige.
Den 3. lufthavn **Tempelhof** lukkede 31.oktober 2008. Den lå i Vestberlin og var hjemsted for de allieredes luftbro til Berlin fra juni 1948 til maj 1949 under den Sovjetiske blokade af Berlin.
- Rejse med bil: Se www.berlin1.dk
- Rejse med tog: Flere daglige afgangene med DSB fra København og Århus via Hamburg.
- Betaling** Brugen af kreditkort bliver mere udbredt i Berlin, men det er stadig ikke nær så almindeligt som i DK. Større forretninger (og mindre forretninger som sælger meget til turister) samt flere og flere restauranter, barer og caféer tager imod kreditkort, men det er ikke en selvfølge.
Heller ikke alle taxaer tager imod kort. Der er kontant-automater ved de fleste banker og på mange steder, hvor der færdes mange mennesker. Spørg om man kan betale med Visa- eller andet kort. Mange steder – særligt på caféer og barer – tager man kun imod kontanter.
- Taxa** Taxaer er alle cremefarvede/gule og lidt billigere end i DK. Man stopper nemt én på gaden. 5-10% i drikkepenge forventes.
- Drikkepenge** Det er almindeligt at give drikkepenge, hvis man får noget serveret. Tjenernes timeløn er lav (ofte 50 kr./time), og de lever af drikkepengene. Er man tilfreds med betjeningen siger man 10-15% af regningens beløb, men man kan også give mindre. Er man utilfreds kan man lade være. Man behøver ikke give drikkepenge, hvis man selv henter og køber drikkevarer i en bar.
- Pas** Skal medbringes. Flyselskabet (og evt. hotellet) skal se det.
- Transport** Den offentlige transport med U-bahn, S-bahn, Tram/Strassenbahn (sporvogne) og bus er meget velfungerende, sikker og hurtig. Vær opmærksom på at afstandene er større end f.eks. i København. "Lige henne om hjørnet" på kortet kan godt være en lang gåtur.
Både U-banenettet og S-banen var delt mens muren stod. S-banen blev drevet af Berliner S-bahn i Østberlin og U-banen af Berliner Verkehrsbetriebe (BVG) i Vestberlin. S-banen er stadig en selvstændig enhed nu ejet af Deutsche Bahn (DB) mens byen Berlin ejer hovedparten af selskabet BVG. Efter murens fald genåbnedes mange stationer, som havde stået tilmuret siden 1961 og flere øst-vest linier kunne igen tages i brug.
U-banen kører fra tidlig morgen til sen aften samt nat efter fredag og lørdag. I myldretiden er der kun 2-3 minutter mellem togene, så køreplan behøves ikke. Som turist får man især brug for linierne U1 og U2 som forbinder byen øst-vest. Navnlig **U2** er nyttig, idet den forbinder Bahnhof Zoo med Potsdamer Platz og Alexanderplatz.

Berlin im Griff

S-banen kører i centrum øst-vest (det brede bånd på linie-kortet er S-linier) og forbinder navnlig Zoologischer Garten "Bahnhof Zoo" (tidl. hovedbanegård i Vestberlin) med det nye gigantiske trafikknudepunkt Hauptbahnhof/Lehrter Stadtbahnhof som stod færdig i maj 2006. Det er Europas største banegård med tog i 3 etager og meget imponerende. Herfra fortsætter linien til Friedrichstrasse, som var grænsebanegård i den delte by. Her måtte man stå af og gå gennem pas- og grænsekontrol mens vagter med maskinpistoler stod øverst i banegårdshallen og overvågede det hele. En bygning som nu er teater/cabaret lige ved stationen hedder "Tränenpalast", idet det var i denne daværende grænseovergangs bygning at tyske familier tog tårevædet afsked med hinanden, da besøg mellem de to bydele efterhånden blev tilladt.

Næste stop østpå er Hackescher Markt med Hackische Höfe lige ved siden af. Hele området omkring Hackescher Markt er super trendy og smart med mange smarte forretninger, barer og caféer. Det hele summer af liv fredag og lørdag nat.

Endelig kommer Alexanderplatz. Bygningerne på pladsen blev stærkt krigsbeskadede og DDR-styret byggede nyt "Plattenbau" over det hele. Der foregår nu renovering af bygningerne og nybyggeri omkring pladsen.

Sporvogne blev afskaffet i Vestberlin, men bibeholdt i Østberlin og kører stadig i et stort net dér. Bliv stående på fortovet ved stoppestedet indtil sporvognen standser og gå så ud til den, når man har set sig for. Man kan stige ind/ud af hvilken som helst dør.

Bus kan man også bruge – særligt linie 100 og 200 kører tværs igennem byen og er gode til sightseeing (dobbeltdækkerbusser). Man stiger ind foran ved chaufføren og viser (eller køber) billet. Chaufføren kan ikke give igen på store €-sedler – ha' små sedler eller mønter med.

Metronet er betegnelse for en række sporvogns- (Tram) og buslinier som kører på strækninger med mange passagerer og hvor der ikke kører U- eller S-bane (som A- eller S-busser i Københavnsområdet). Linierne er betegnet med et M og et 1-cifret nummer for sporvognene og et 2-cifret for busserne. De fungerer helt som de øvrige linier men kører døgnet rundt.

Billetter købes nemmest i de gule billetautomater på U- og S-banestationer men kan også købes ved BVG's betjente salgssteder på de større stationer og hos buschaufføren samt i billetautomat i sporvogne. Man kan som regel IKKE bruge kreditkort i automaterne. Man skal vælge takstzone AB, som dækker hele Berlin til bygrænsen.

Billettyper:

Einzelfahrschein (enkeltbillet, 2,10 €): Gælder for rejse fra en station til en anden med ubegrænset omstigning (tog, bus, sporvogn) inden for 2 timer men er IKKE en returbillet. Det vil sige, at hvis man vil tilbage til udgangspunktet, skal man vælge en anden rute tilbage.

Kurzstrecke (1,30 €) gælder for en rejse max. 3 stoppesteder/stationer med U- eller S-bahn eller max. 6 stoppesteder med bus eller sporvogn. Man må kun stige om mellem S- og U-bane.

Tageskarte (dagskort, 6,10 €) gælder for et ubegrænset antal rejser fra billetten stemples til næste morgen kl. 03.00.

7-tage-karte (7-dages kort, 26,20 €) gælder til et ubegrænset antal rejser fra billetten stemples og syv dage længere frem kl. midnat. Eksempel: Stemples en tirsdag kl. 09:30 gælder billetten til midnat mellem mandag og tirsdag ugen efter. Desuden kan man

Berlin im Griff

mandag til torsdag fra kl. 20:00 til næste morgen kl. 03:00 samt fra fredag kl. 20:00 til mandag kl. 03:00 og på alle officielle helligdage tage en ekstra voksen og op til 3 børn med på billetten.

Husk at stemple (entwerten) i de gule stempel-automater INDEN man første gang stiger ind i S-tog eller U-bane.

For yderligere information se www.bvg.de

OBS: Billetten/kortet gælder til alle 4 befordringsmidler – også til natbusserne – og i princippet til hele byen. Dog skal der tillæg til ved kørsel til Potsdam og til lufthavnen Schönefeld (zone C) Der er natbuskørsel hver nat men S- og U-bane kører kun nat efter fredag og lørdag.

HUSK billetten. Der er kontrol og ingen nåde overfor turister uden gyldig billet.

Sikkerhed

Berlin er en sikker by, og jeg har aldrig følt mig usikker eller truet noget sted. Der er ofte meget politi i gaderne (i de tyske karakteristiske brun-creme-grøn farvede uniformer, som nu desværre er ved at blive udskiftet med blå) og særligt hvor der færdes mange mennesker. Dog skal man selvfølgelig ikke vifte med kontanter og kameraer.

Berlinere

Personligt finder jeg berlinere nogenlunde som københavnere – venlige men også med til tider kort lunte. Jeg er aldrig blevet generet eller behandlet dårligt, men man får ikke særbehandling, fordi man er turist. Dog er det meget tydeligt, at man generelt får bedre service og behandling på serveringssteder og i butikker end i Danmark. Desværre er der mange, som ikke taler engelsk – især hvis de er fra det tidligere DDR, hvor man ikke lærte engelsk i skolerne. Lær evt. de mest nødvendige gløser – og husk at tyskerne bruger De (Sie) til alle fremmede i forretninger o.lign.

Ved afslutning af en handel, betaling for kaffe etc. siger ekspedienten ofte "Ich wünsche Ihnen einen schönen Tag" eller "Schönen Tag noch", hvortil man svarer "Danke, Ihnen/du auch" eller "Ebenfalls".

Indkøb og priser

Generelt er Berlin en billig by – både sammenlignet med Danmark og med resten af Tyskland. Berlin har de laveste priser i Tyskland, når det gælder bl.a. mad og husleje.

Der er rigtig mange muligheder for indkøb i spændende butikker i Berlin – tit lidt billigere end i DK, da tysk moms kun er 19%. Der er særlig lav moms på fødevarer.

De to hoved-indkøbsområder er **Kurfürstendamm** i det gamle Vest med mere end 1500 forretninger og **Friedrichstrasse** i øst med omkring 250 forretninger (januar 2006).

Ungt/hipt smart tøj og design-pudsigheder i gaderne omkring **Hackescher Markt** i Mitte og i **Kastanienallé** i Prenzlauer Berg. **KaDeWe** ved Wittenbergplatz er et berømt stormagasin med enormt udvalg og skal opleves.

Det er billigt at gå ud - hvis man ser sig lidt for. Kaffe, øl, mad m.v. på caféer er mange steder klart billigere end i DK, hvilket de utallige caféer med udeservering om sommeren vidner om. Man mødes

Berlin im Griff

ude i byen – ikke hjemme i sofaen til kaffe.

OBS: Der er bordservering alle steder indtil det modsatte er bevist. Selv det mest snollede sted med to stole og et havebord udenfor på fortorvet har servering ved bordene. Det er uhøfligt at gå til baren og bede om noget som på en dansk café. Har man travlt er det dog (nogenlunde) ok at gå op og betale – men nemmere at be' om regningen straks man får serveret. So – sitzen bleiben und warten – bitte!

Dagligvarer er lidt svære at få fat på efter normal lukketid, da der ikke rigtigt findes kiosker af den slags, som vi kender det. Der er supermarkeder med længe åbent bl.a. ved Bahnhof Zoo (under broen i Hardenbergstrasse) og Bahnhof Friedrichstrasse, hvor der også er søndags-åbent. Supermarkederne og de fleste butikker på den nye **Hauptbahnhof** har åbent alle dage til 22:00. Supermarkedet Kaiser's har flere afdelinger med længe åbent – bl.a. på Nollendorfplatz, hvor der er åbent mandag til og med lørdag fra 7 til 24.

Mad

Berlin har et utal af gode og billige restauranter af høj kvalitet. Det tyske køkken er solidt, godt og undervurderet. Tyskland blev i 2007 kåret som verdens næstbedste gastronomi-nation efter Frankrig af Michelin-guiden. De internationale restauranter kan findes for enhver smag og pengepung. Undgå turistfælderne omkring Kurfürstendamm og i Oranienburger Strasse i Mitte og tag f.eks. **U2** til **Nollendorfplatz** og gå op ad **Massenstrasse**. Op mod **Winterfeldtplatz** og i den nærliggende **Goltzstrasse** bagved kirken findes mange gode og billige spisesteder.

Vejret

Vejret er som i Danmark dog med den forskel, at det er fastlands-klima med somre som kan blive meget varme og vintre som kan blive meget kolde. Foråret begynder som regel 3 uger tidligere end i København.

Kultur, oplevelser og byliv

Der findes 2 gode by-guider (på tysk) som udkommer forskudt fra hinanden hver 14. dag. Det er **Zitty** (zitty.de) og **Tip** (www.berlin-online.de/tip). Kan købes i enhver kiosk og på stationer for ca. 2 €.

Kort

Investér i et bykort. De bedste er de blå-gule fra **FALK**.

Cykler

Børn til og med 10 år må cykle på fortovene. Der er ofte med rødt markeret cykelbaner på fortovene. Generelt er Berlin ikke en cykelby, men det er muligt at leje cykler og opleve byen på den måde. Ønsker man det kan følgende link anbefales: www.berlinonbike.de (tysk eller engelsk)

Berlin im Griff

Lidt tal

Antal indbyggere mm.

Berlin har ca. 3,4 millioner indbyggere. Til sammenligning var der 4,3 millioner i 1940 mod kun 2,8 millioner i 1945. Arbejdsløsheden i byen er på 18% mod ca. 10% i Tyskland som helhed. I de gamle vesttyske delstater er arbejdsløsheden 8,0 % og i de 'nye' øst-delstater 15,7 % (tal fra januar 2007).

Berlin var indtil en reform i 2001 opdelt i 23 distrikter (Bezirke – bydele/kommuner) men består herefter af kun 12 Bezirke, som hvert har et 'parlament' (med valg) med begrænset indflydelse og en borgmester. Over dem står Berlins parlament, som vælges for 5 år ad gangen og som vælger overborgmesteren som regerer med en række senatorer i byens senat. Berlin har status som selvstændigt Bundesland (delstat/bystat) geografisk helt omgivet af delstaten **Brandenburg** med regeringsby i **Potsdam** sydvest for Berlin.

Centrale kvarterer

Af centrale kvarterer kan nævnes:

Vest:

Tiergarten – som rummer området omkring den store bypark af samme navn

Charlottenburg – Berlins 'Frederiksberg' med lidt mere eksklusive lejligheder, **Schloss Charlottenburg** og **Savignyplatz**

Schöneberg – syd for Tiergarten, Berlins næst-tættest befolkede distrikt med **KaDeWe** og **Nollendorfplatz** samt

Kreuzberg – syd for Mitte er det tættest befolkede distrikt, hvoraf 1/3 af de 151.000 indbyggere er udlændinge, heraf de fleste tyrkere. Fattigt arbejderkvarter som blev hårdt saneret efter krigen, hvilket førte til voldsomme protester og husbesættelser i 60'erne. Herefter gik man mere nænsomt til værk og satsede mere på hvad vi forstår som byfornyelse. Den nordlige del af Kreuzberg minder vel noget om Nørrebrokvarteret i København særligt nord og nordøst for **Kottbusser Tor** mens kvarteret sydøst på særligt omkring **Bergmannstrasse** er blevet dyrt og smart. I Kreuzberg bl.a. **det jødiske museum** og museum om Berlinmuren (ved det tidligere 'checkpoint Charlie') **Haus am Checkpoint Charlie** (U6 Kochstrasse).

Øst:

Mitte – det gamle Berlins centrum hvor man finder det meste af det monumentale byggeri fra den preussiske tid. Mange museer med særligt **Museumsinsel**, men også **Alexanderplatz**, **Rotes Rathaus**, **Berliner Dom**. High-speed socio-kulturelt område omkring **Hackescher Markt**. Mitte er "stedet" – det mest smarte og eftertragtede kvarter i byen med de højeste huslejer, de højeste lejlighedspriser og de dyreste forretninger.

Prenzlauer Berg "Prenzler Berg", i DDR-tiden arbejderkvarter - derefter invaderet af kunstnere, studerende og så børnefamilier i rigt antal på grund af store og billige lejligheder. Nu meget eftertragtet og dyrere, super hyggeligt med masser af caféer og barer – ikke mindst omkring **Kastanienallé** (med den store biergarten **Prater** fra DDR-tiden), **Kollwitz Platz** og **Helmholtz Platz**.

Friedrichshain hvor mange danskere har købt lejlighed. 'Ungt' kvarter med mange studerende, som man ikke mindst møder på de

Berlin im Griff

mange barer og caféer i **Simon-Dach-Strasse**

Neukölln har i de sidste år tiltrukket sig opmærksomhed både positivt og negativt. Den sydvestlige del af kvarteret kom i mediernes søgelys p.g.a. vold på skoler og problemer med etniske minoriteter. Den nordlige del øst for **Hermannplatz** og **Schönleinstrasse** begrænset mod nord af kanalen kaldes nu også "**Kreuzkölln**" fordi kvarteret i de senere år er blevet hjemsted for Berlins mest spændende 'alternative' scene indenfor kunst, kultur og byliv som Kreuzberg var det i 80'erne og 90'erne. Kvarteret er dog ikke let tilgængeligt for turister, da mange ting foregår i lukkede cirkler, hvor invitationer kun spredes blandt dem, som ved noget om tingene i forvejen.

Berlin im Griff

Lidt historie og årstal.....

- 1237** Berlin nævnes første gang i noget skriftligt værk – betyder "det sumpede engområde" og bestod oprindeligt af 2 landsbyer – Berlin og Cölln. Mange gamle navne på broer over vadesteder er at finde i gadenavne, som ender på -damm.
- 1442** Residensby i kurfyrstendømmet Brandenburg.
- 1618** Kurfyrsten arver Øst-Preussen
- 1701** Kurfyrst Frederik d. III af Brandenburg kroner sig selv til konge af Preussen som Frederik d. I af Preussen, hvorefter Berlin er kongelig residensby i kongeriget Preussen helt op til Tysklands dannelse/samling i 1871.
- Frederik d. Store "den store kurfyrste" (1712-1786) udvidede Preussen ved en række krige. Han tilbød asyl til de franske huguenotter (calvinister – en slags 'konservative' Lutheranere/protestanter) efter at Louis d.14. i 1685 havde ophævet beskyttelsen af dem i Frankrig - og ikke mindst til en række jødiske familier, som var fordrevet fra Wien. Dette for at tiltrække mennesker og tjene penge. Herefter kunne jøderne forblive i Berlin op til det 3.rige.
- I slutningen af 1700-tallet er Berlin en storby på højde med Paris og London.
- 1803** Napoleon besætter Preussen.
- 1806** Tysk-romerske kejserrige opløses.
- 1813-1815** Befrielseskrige.
- 1864** Preussen vinder krig mod Danmark.
- 1870** Preussen vinder krig mod Frankrig.
- 1871** Preussens ministerpræsident Otto von Bismark samler det tyske rige på monarkiets og Preussens betingelser. Berlin bliver hovedstad i det nu tyske kejserrige med den preussiske konge som kejser.
- 1914** 1. verdenskrig bryder ud. Fra 1916 og 1917 voksende oprør i befolkningen. 700.000 civile dør af sult.
- Oktober 1918** Matrosernes mytteri som spreder sig. Kejseren abdicerer. Weimar-republikken udråbes.
- 1918-1919** Borgerkrig mellem socialdemokrater og kommunister

Berlin im Griff

- 1920'erne** Forandringer, brydninger, økonomisk, socialt og kulturelt. Eksperimenter indenfor kunst, musik og litteratur. 4 millioner indbyggere i 1924.
- 1929** Børskrak – økonomisk og statslig krise.
- 1933** Hitler overtager (lovligt iflg. forfatningen) magten støttet af stor-industrien.
- 1939-1945** 2. verdenskrig. 363 luftangreb fra engelsk og amerikansk luftvåben lægger særligt i 1944 og 1945 store dele af de centrale kvarterer øde. 3. februar 1945 smider over 1000 bombemaskiner deres last over byen, dræber 3000 og gør 120.000 hjemløse.
- 1949** Dannelse af Forbundsrepublikken Tyskland og Tyske Demokratiske Republik.
- 1961** Grænsen mellem Øst- og Vestberlin lukkes 13. august. Berlin-muren bygges.
- 1989** Grænsen mellem Øst- og Vestberlin åbnes 9. november 1989.
- 1990** Tyskland genforenes 3. oktober.
- 1991** Beslutning om at flytte hovedstaden i Tyskland fra Bonn til Berlin.
- 1999** Forbundsdagen holder sit første møde i den nye hovedstad.

Berlin im Griff

Sightseeing

Forslag til sightseeing-tur gennem centrale dele af Berlin

Følgende forslag til sightseeing-tur løber gennem centrale dele af Berlin og rummer i sin helhed følgende fordele

- Overblik over de mest centrale seværdigheder
- Indblik i byens fler-centrum struktur
- Indtryk af arkitektoniske forskelle på Vest- og Østberlin

Afhængigt af antallet af pauser, vejret m.v. tager turen nok en hel eller eventuelt 2 dage. Starter man lidt tidligt om morgenen, vil man kunne være færdig hen på eftermiddagen, men turen kan med fordel deles over 2 dage.

Turen starter fra **Breidscheidplatz**. Tag til 'Zoologischer Garten' med U- eller S-bane. Foran stationen ser man hen på **Kaiser-Wilhelm-Gedächtnis-Kirche** (eller bare **Gedächtnis-Kirche** (mindekirke)), bygget 1891-95 og svært beskadiget i 2. verdenskrig således at kun vestpartiet med det høje tårn stod tilbage. Resterne restaureredes 1959-63 og gjordes til mindesmærke over bombardementerne af Berlin og gør et stærkt indtryk. Vest for ruinen er bygget nyt kirkerum som en oktagon med blå glas ydre og øst for ruinen klokketårn og kapel i samme stil. Det nye kirkerum er meget smukt med lyset faldende ind gennem de blå glas (åbent de fleste dage og gratis adgang).

På sydsiden af pladsen løber Tauentzienstrasse mod øst, hvor **KaDeWe** ligger ved Wittenbergplatz. **Kaufhaus Des Westens** (www.kadewe-berlin.de) er en by i byen og nærmest en institution med en lang historie og alt hvad hjertet begærer. Fødevareretagen ("Feinschmeckeretage", 6. sal) skal være enestående i verden. Foran U-bahnhof **Wittenbergplatz** højt placerede tavler med navne på nazitidens koncentrationslejre og med den manende overskrift "Rædselens steder, som vi aldrig må glemme".

Tauentzienstrasse går ved Breidscheidplatz over i **Kurfürstendamm** (Ku'damm), tidligere en ridesti til Grunewald men i 1870'erne anlagt som 3 km lang og 54 m bred pendant til Champs Elysée i Paris. Hoved-shopping gade i det tidligere Vestberlin.

Turen fortsætter dog fra Bahnhof Zoologischer Garten (**Bahnhof Zoo**), som ligger op ad Berlins store zoologiske have og var hovedbanegård og trafikknudepunkt i Vestberlin. På bagsiden mod Jebenstrasse stod Christiane F. og de andre 'Kinder aus Bahnhof Zoo'. Tag S-banen østpå mod **Friedrichstrasse** og **Alexanderplatz** (ethvert S-tog i østlig retning kan bruges). Banelinien kører rundt om den store bypark **Tiergarten**, som er en kæmpe grøn oase som flittigt bruges af berlinerne året rundt. Første stop på linien hedder også Tiergarten og mellem Tiergarten og Bellevue ser man på højre side **Hansaviertel**, et kvarter genopført 1956-58 i en slags klassisk modernisme som modstykke til Østberlins Stalinallé (nu **Karl Marx Allé**). Efter stationen Bellevue krydser banen floden Spree og her kan man til højre evt. få et glimt af **Schloss Bellevue**, som er forbundspræsidentens repræsentations-bolig når han er i Berlin. Herefter ser man også på højre side 'die Schlange' som det røde svungne nyopførte lejlighedsbyggeri kaldes. Det blev bygget som lejligheder til Forbundsdagens medlemmer. Man glemte dog at bygge altaner og i en by med masser af billige, ledige lejligheder var der ikke mange, som var interesserede i at bo her. Nu kan man kun med besvær leje ud til 'almindelige' mennesker, og en særligt anlagt skole i komplekset er blevet almindelig kommuneskole.

Man når nu til **Hauptbahnhof/Lehrter Bahnhof**, som er den samlede bys nye kæmpemæssige togknudepunkt for fjerntog, regionaltoget, U- og S-bane. U-banen (U55) er åbnet i 2009. Glastaget over perronen vidner om anlæggets størrelse. Til højre ser man nu

Berlin im Griff

tydeligt **Spree-Bogen**, hvor floden slår en bue og begrænser det nye regeringskvarter mod nord. Man ser (fra vest mod øst) **Kanzleramt**, **Band Des Bundes**, **Reichstag** og i baggrunden et glimt af **Brandenburger Tor**. Her (på Hauptbahnhof (tidligere Lehrter Bahnhof)) var sektorgrænsen mellem Vest- og Østberlin og S-banen kørte her igennem grænseanlæg ind i Østberlin, hvor grænsestationen var **Friedrichstrasse**.

Stå eventuelt af her på **Hauptbahnhof** og se, hvor stor bygningen egentlig er. Tag ned gennem bygningen til fjerntogene i nederste etage og gå helt ned på spor 7/8. Se op og rundt og fornem, hvad man kan lave af stål, glas og beton. Og bemærk hvor rent der er....

Fortsæt med S-banen østpå til **Friedrichstrasse** og stå af dér.

Bahnhof Friedrichstrasse er som mange andre S-banestationer fuldstændigt moderniseret indenfor de sidste få år og fremstår glat og funkende. Gå ned i **Friedrichstrasse** og mod syd mod **Unter den Linden**. Unter den Linden var kejsertidens paradegade, som gik fra det daværende Stadtschloss og ned mod **Brandenburger Tor**. Fra Unter den Linden og sydpå er **Friedrichstrasse** en nybygget forretningsgade, som den var før krigen. Mange forskellige arkitekter har sat sit præg på den. Stormagasinet '**Lafayette**' på venstre hånd fra Unter den Linden kan være et besøg værd. Det ligger ved U-bane stationen '**Fransösischer Strasse**' (U6 mod Alt-Mariendorf fra Friedrichstrasse). Tag ned i kælderetagen og gå gennem den underjordiske shopping-arkade og gå igen op i gadeniveau ved at bruge rulletrapperne for enden ved den store metal/skrot skulptur.

Gå mod vest fra krydset Friedrichstrasse/Unter den Linden ned mod **Pariser Platz** og **Brandenburger Tor**, byens vartegn og om noget et symbol på dens trængsler. Bygget 1788 som byport ud mod **Tiergarten**. På toppen en quadriga – et firspand med sejsgduden Viktoria, som ser ned mod Unter den Linden. I venstre hånd holder hun tøjlerne og i højre hånd en bekranset stav med et jernkors, som først blev påsat igen i 1992 efter at være blevet fjernet i 1945. Quadrigaen blev stærkt beskadiget under krigen, men heldigvis havde man de originale støbeforme, så man kunne lave en gipskopi. Quadrigaen har også været i Paris som krigsbytte under Napoleonskrigene. Brandenburger Tor ligger på Pariser Platz, som man efter 1990 har forsøgt at genskabe stort set i samme dimensioner som før 1945. Bygningerne omkring er mere eller mindre nøjagtige kopier af de tidligere bygninger fraset Akademi der Künste på pladsens sydside. Denne bygning erstatede det gamle kunstakademi, hvor Hitlers arkitekt Albert Speer planlagde "Germania", som var visioner for helt nye og overdimensionerede bygninger dækkende det meste af Berlins centrum som et tegn på Tysklands storhed og magt. Hitler havde direkte adgangen til bygningen via dens bagside, hvortil man kunne komme ved at gå gennem haven ved det nye rigskancelli i Vosstrasse. Læg mærke til Berlins dyreste hotel **Adlon** på hjørnet af **Wilhelmstrasse**. Lidt nede af Wilhelmstrasse sammenbygget med Adlon ligger den britiske ambassade. På pladsens nordside ses den franske ambassade og den amerikanske ambassade åbnede 2008 på sin oprindelige plads fra før 1945 i pladsens sydvestlige hjørne lige ved siden af Brandenburger Tor.

Gå igennem Brandenburger Tor og se ned af **Strasse des 17. juni**, en øst-vest akse gennem Tiergarten beregnet til imponerende troppemarcher i Hitlers og Speers 'Germania' utopi. Gaden er nu opkaldt efter arbejder-opstanden i Østberlin i 1953, som blev slået hårdt ned af sovjetisk militær. På højre side af Strasse des 17. juni nogle få 100 m fra Brandenburger tor ses **Sowjetisches Ehrenmal**, bygget bl.a. af materialer fra Hitlers rigskancelli og man kan se 2 tanks fra kampene om Berlin i 1945. Dette mindesmærke lå før 1989 i Vestberlin, og Sovjetunionen insisterede på at patruljere foran det. Igennem et hul i muren gik derfor dagligt vagtparader og afløste hinanden døgnet rundt. Efter at en sindsforvirret mand skød på soldaterne blev området afspærret og de russiske vagtposter beskyttet af allierede styrker.

Man ser ned mod **Grosser Stern** med **Siegessäule** – en sejrssøjle med en gylden engel på toppen og en et andet af byens vartegn. Rejst til minde om sejrene over Danmark i

Berlin im Griff

1864, Østrig i 1868 og Frankrig 1870. Der er adgang til toppen af søjlen, hvorfra der er en fin udsigt.

Det er svært at forestille sig i dag, men **Berlinmuren** langs sektorgrænsen mellem Øst- og Vestberlin forløb således, at **Brandenburger Tor** lå i Øst-Berlin og **Reichstag** som ses mod nord lå i Vest-Berlin. Murens forløb er angivet ved sten i vej/fortov.

Gå nu mod nord op til **Reichstag**, bygget 1884-94, tegnet af arkitekten Paul Wallot. Vestportalen bærer fra 1916 indskriften "til det tyske folk" - 'Dem Deutschen Volke'. Plenarsalen udbrændte ved Rigsdagsbranden i 1933 og bygningen blev svært beskadiget i 1945, hvor de sidste kampe om Berlin blev udkæmpet ved og i rigsdagsbygningen i de sidste dage af april måned. Den stod som ruine til 1961, hvor man i perioden frem til 1971 fjernede resterne af glaskuppelen og de fleste andre udsmykninger og genopførte resten nødtørftigt. Modernisering og genopbygning 1995-99. Nord for/ved Reichstag det imponerende kompleks **Band des Bundes** som strækker sig over floden Spree i Øst-Vestlig retning som et symbol på, at byen nu atter er én by og ikke delt af floden som tidligere. Band des Bundes er kontor- og mødelokaler for forbunds dagens medlemmer og dens forskellige politiske grupperinger. Mod vest går det mod **Bundeskantleramt**, det tyske statsministerium og privat bolig for bundeskansleren. Øst for Reichstag og Band des Bundes ligger også flere bygningskomplekser (Dorotheenstr. og Wilhelmstr.) som er bygget til forbunds dagen og man ser, hvordan man har indkorporeret enkelte gamle bygninger i den ellers moderne arkitektur. Mod nord ser man Hauptbahnhof og når man tænker, at alle bygninger i området her på nær Reichstag er bygget indenfor ganske få år, så forstår man hvorfor området i flere år var Europas største byggeplads.

Gå tilbage til Brandenburger Tor og se syd for dette det centrale mindesmærke til erindringen om de jødiske ofre for Holocaust **Denkmal für die ermordeten Juden Europas**, som blev åbnet maj 2005 efter 17 års planlægning, megen debat og mange tv-trækkerier. Det består af et 19.000 kvadratmeter stort område med mørke monolitter i forskellig størrelse og under jorden findes et 800 kvadratmeter stort informations- og dokumentationscentrum. Jeg synes, det taler for sig selv. Det er alt andet end usynligt og ligger på et grundstykke, som den tyske stat har stillet til rådighed og er tegnet af arkitekt Peter Eisenmann. Et vilkårligt grundstykke er der ikke tale om. Her ud mod Ebertstrasse (som dengang hed Herman-Göring Strasse) lå Joseph Goebbels' tjenestevilla med have og 250m sydøst herfra på hjørnet af Wilhelmstrasse og Vosstrasse lå Hitlers rigskancelli og dér – langt under jorden – ligger endnu få rester af det bunkeranlæg, hvor Hitler 20. april 1945 begik selvmord.

Førerbunkeren lå under/ved Hitlers enorme "nye rigskancelli" bygget 1933-1939 i Vosstrasse fra Wilhelmstrasse til den nuværende Ebertstrasse. Der er intet tilbage af denne bygning i dag. Sten derfra er brugt til bygningen af **Sowjetisches Ehrenmal** og rødt marmor derfra kan man se som vægbeklædning i U-banestationen **Mohrenstrasse**. Selve førerbunkeren lå i haven bag det nye rigskancelli nærmest hjørnet Vosstrasse/Wilhelmstrasse. På hjørnet af Ebertstrasse og Vosstrasse stødte man så sent som sin i 1997 på rester af et stort underjordisk p-anlæg, som havde hørt til rigskancelliet. I juni 2006 blev en informationstavle om førerbunkeren for første gang sat op og dens beliggenhed dermed markeret. I dag er her parkeringsplads. Tavlen findes på hjørnet af In den Ministergarten og Gertrud-Kolmar-Strasse.

Man kan nu vælge at fortsætte mod syd ned mod den imponerende **Potsdamer Platz**, som før krigen var et trafikknudepunkt og et kvarter med masser af restauranter og div. forlystelser. På grund af nærheden til regeringskvarteret i/omkring **Wilhelmstrasse** blev området helt udbombet under krigen. Pladsen lå øde hen delt af Berlinmuren fra 1961 og der lå derfor meget symbolik i at få genopbygget området efter genforeningen i 1990. Området var i mange år én kæmpe byggeplads. De mest markante bygninger er mod nordvest **Bahntower** – et højhus som huser administration for Deutsche Bahn (DB) og

Berlin im Griff

bag ved dette det 27.000 kvadratmeter store **Sony-Center** tegnet af den amerikanske arkitekt Helmut Jahn. Syd herfor (på den anden side af Potsdamer Strasse) det 70.000 kvadratmeter store **DaimlerChrysler** kompleks hvor man som nabo til **Bahntower** ser det 101 meter høje **Kollhoff-Tower** tegnet af den tyske arkitekt Hans Kollhoff i New-Yorker stil.

Hele området er domineret af erhvervsbyggeri men det er meningen at op mod 20.000 mennesker skal bo her med tiden. Mod øst har man genopført huse på **Leipziger Platz** i pladsens oktagon-form fra før 2. verdenskrig.

Turen går nu videre ved at man tager **U2** mod Pankow fra Potsdamer Platz og står af på stationen **Stadtmitte**. Gå ud af udgangen længst mod øst – i togets køreretning. Man kommer da umiddelbart op på **Gendarmenmarkt**, som er en af Berlins allersmukkeste pladser. Pladsen opstod fra 1688 som en del af bydelen Friedrichstadt planlagt på foranledning af kurfyrst Frederik d. III (senere kong Frederik d. I af Preussen).

Pladsen domineres af de to kirker **Deutsche Dom** på pladsens sydside og **Französischer Dom** på nordsiden, to kirker som er bygget 1701-1708 og senere arkitektonisk tilpasset hinanden. I midten Schinkels (Neue Wache, Alte Museum) skuespilhus, nu **Konzerthaus Berlin**.

Fra pladsens østside (Markgrafenstrasse) går man mod nord til Behrenstrasse og drejer til højre, hvorefter man umiddelbart er på **Bebelplatz**, som ligger syd for Under den Linden. Her på pladsen fandt nazisternes store bogafbrænding sted 10.maj 1933, hvor bøger af jødiske forfattere og modstandere af systemet blev tilintetgjort. Et mindesmærke midt på pladsen vidner om dette. Mod øst på pladsen **Staatsoper**, bygget som operahus 1741-43 og Østberlins operahus (Vestberlin: Deutsche Oper). Mod vest på pladsen **Königliche Bibliothek** opført 1775-89 (kaldet 'die Kommode' i folkemunde – se selv hvorfor). Kun facaden er genopbygget efter krigsødelæggelse. Sydsiden af pladsen lukkes af **St. Hedwigskathedrale** – katolsk domkirke bygget over en periode på 30 år i 1700-tallet.

På den anden side af Unter den Linden overfor Bebelplatz ses **Neue Wache** bygget 1816-18 og anses som et hovedværk i tysk klassicisme. Oprindeligt hovedvagt for den kongelige garde og 1930-31 ombygget med lysrotunde i taget til mindesmærke for de faldne i 1.verdenskrig. Genopbygget efter krigen 1951-57 og fra 1963 mindesmærke for fascismens og militarismens ofre. Fra 1993 mindested for de ukendte soldater og med indsat forstørrelse af Käte Kollwitz's figur "Mutter mit totem Sohn" i rummet.

Vest for **Neue Wache** ligger Prinz-Heinrichs-palæ /**Humboldt-universität** – bygget 1748-53, universitet fra 1809. Universitet i Østberlin – som vestberlinsk pendant fandtes Freie Universität. Øst for Neue Wache ligger **Zeughaus**, imponant barokbyggeri, våbenarsenal og magasin fra 1665, først færdiggjort 1706. Siden krigshistorisk museum både i Preussen og i det 3.rige. Svært beskadiget 1944/45. Netop færdigrestaureret (af den kinesiske arkitekt I.M.Pei) og rummer nu **Deutsches Historisches Museum** med meget omfattende og spændende permanent udstilling i hovedbygningen om tysklands historie fra kelternes tid til i dag. Vekslede udstillinger i ny bygning med indgang mod nord, som i sig selv er arkitektonisk interessant og rummer store udstillingslokaler (Pei-bau) heraf nogen med gratis adgang. Fra Unter den Linden indgang til af Pei overdækket indergård á lá Fosters på British Museum.

Fortsæt over **Schlossbrücke** over kanalen til **Schlossplatz** syd for gaden, som nu hedder Karl-Liebknecht Strasse. På Schlossplatz lå det store byslot Berliner Stadtschloss, som efter ødelæggelserne under krigen bortsprængtes af DDR-regimet i starten af 1950 trods kraftige internationale protester. Istedet opførtes 1973-76 Palast der Republik på pladsens østside (lige ved siden af domkirken), som dels var sæde for DDR's 'Volkskammer' (parlament) men også et forlystelsessted med caféer, restauranter m.v. Efter genforeningen blev man klar over, at det var et asbest-helvede, som over flere år blev revet ned – de sidste dele i efteråret 2008. I stedet har man besluttet, at der skal bygges en kopi af det gamle slot på pladsen hvor det stod før. Projektet kaldes **Humboldt Forum**.

Berlin im Griff

Facaden skal på 3 af 4 sider være en tro kopi af det gamle slots facader mens det indre skal være udstillingsrum m.v. Midt på pladsen ses udgravninger af dele af slottets grundmure. På pladsens vestside lå DDR's udenrigsministerium, som hastigt nedrevedes efter genforeningen. Mod syd ligger **Staatsratsgebäude der DDR** opført 1962-64, hvori man indbyggede en portal fra slottets sydvestfløj. Portalen stammer fra 1713. Fra balkonen udråbte Karl Liebknecht 1918 den tyske republik.

På den anden side af Karl-Liebknecht Strasse finder man **Lustgarten** med **Berliner Dom** og **Altes Museum**. Lustgarten lå lige overfor slottet og tjente som prydhave herfor anlagt 1645, siden brugt som eksercerplads. Den enorme dom- og gravkirke for Hohenzoller-slægten havde flere forgængere, men i dens nuværende skikkelse stod den færdig i 1905. Ødelagt af bomber i 1944 og påbegyndt genopbygget i 1975. Der er adgang til udsigtsplatform rundt om kuplen og til krypten med kongebegravelser á lá Roskilde domkirke. Gå ind og se det smukke hovedrum – entré dækker både kirke, krypt og udsigt.

Altes museum er en del af **Museumsinsel** (museumsøen), som består af ialt 5 store museumsbygninger med **Altes Nationalgalleri**, **Neues Museum** (genopbygges nu efter ødelæggelser i 2. verdenskrig og åbner 2009), **Pergamonmuseum** og **Bodemuseum**. Museumsinsel er på UNESCO's liste over verdens kulturarv.

Turen nærmer sig sin slutning idet man fortsætter ad Karl-Liebknecht Strasse og krydser floden **Spree**. Til højre Marx-Engels Forum med statuer af samme opstillet 1986 af DDR-regeringen. Længere fremme ser man **St.Marien Kirche**, påbegyndt omkring 1270 og genopbygget efter krigsødelæggelser. Man må forestille sig, at denne kirke før 1945 lå omgivet af lejlighedsbyggeri på alle sider som f.eks. Nikolai kirke i Københavns centrum eller Århus domkirke. Mod syd **Rotes Rathaus**, opført i 1860'erne i røde sandsten (deraf navnet) og mødested for byens senat og overborgmester. Foran står **Neptunbrunnen**, hvis oprindelige placering var foran slottets facade mod syd.

Slut evt. turen af ved at tage elevatoren op i det 250 meter høje **Fernsehturm**, bygget 1965-69 og et af Berlins vartegn. Fantastisk udsigt på en klar dag. Der er altid nogen kø, men ventetiden er sjældent lang bortset fra i den absolutte højsæson i juli og august. Mod øst ser man fra toppen ned på **Alexanderplatz** og umiddelbart øst herfor **Karl-Marx-Allé** (tidl. Stalin-Allé) bygget i monumentan sovjet-klassicisme som lejligheder til 5000 arbejdere. Et prestigeprojekt, som nu er både istandsat og fredet og hvor lejlighederne er i meget høj kurs.

Her **slutter** turen. Man kunne tage s-banen eller sporvogn til **Hackescher Markt** og en kop kaffe.....